

Landskap: Skåne Upptecknat av: J. N. Gullberg,
 Härad: Hevrestad Adress: Guttri nr. 1, Sjöbo
 Socken: Öja Berättat av: Densamme.
 Uppteckningsår: 1924 Född år _____ i _____

Uppteckningen rör julseder i Öja by inså 1890-talet. ^{svol.} 2-5
 Hämnadenslövn. 1.
 Uppväkning av förmål, kläder, m. m. i
 hämnadensgård. 1.
 Fäi- o. gästskatten. 2.
 Luttfisk bades i blöt omkr. d. 12 dec. 2.
 Fäi-skatten. 2.
 Byggning av öl o. dricka. 2.
 Bakning 2.
 Ut delning av julkat. 2.
 Medordningen julkat. 2.3.
 Placering vid bordet. 2.
 Användagokväll var del julfest f. ungdomen. 3

Skriv endast på denna sida!

5, svol. folio

Tredjedagjub kallades "rumbudag."

3 - 4.

Nyårsafton var ungdommen utklädd.

4.

Nyårsshyttan.

4.

Fastlagspärladag användes pigornas fest.

4.

Dvärgarnas bestånd.

4.

4807

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Till

Redaktionen av Skånska Dagbladet.

Härmed bifogas, ett litet bidrag till
förestående "Folkminnespristävlan".

Samt anträffas, ett få använda signatur, J. N. G.

Gullvi n:1 ps. Ljöö den 28 December 1924
J. N. Gullberg

Skåne
Herrestad
Öja 1924

4807

Uppsala A. Gullberg
Gulbr. n. 1 5765
Mrs. DeWanne
LUNDS UNIVERSITETETS
FOLKMINNESARKIV

1.

Julseder i Öja by inrä 1890 talet.

"Nämndemansgården" belägen å n: 24 Öja, intill, öster om landsvägen som leder mellan Ystad och Stora Herrestad.

Till den kringbyggda gårdens hörde då omkring 60 tunnland bördig åker, och ägdes många år, tills i slutet av 1890 talet av numera avlidne nämndemannen Nils Svensson och hans hustru Maria Svensdotter. De vore av den gamla goda stammen, förmögna och väl-ansedde i orten. Svensson hade beklädt nämndemannasyslan allt från den tid då häradsrätten var förlagd i St. Herrestad. (Nu i Ystad)

I sin berets med bymännen kunde han berätta om den tiden, bland annat, att han varit med och ställt spetsgärd vid avrättningar å galgabacken vid St. Herrestad.

Samt att hans nämndemannalön på den tiden belöpte sig till 16 skilling pr. år.

Svensson deltog med livligt intresse i politiska ^{och} kommunala angelägenheter, han skötte även sin gård med stor omsorg.

Hustruan skötte även sina bestyr på ett förtjenstfullt sätt, hon lade även an på att vårda, därns fädess minnen.

De vore ägare till många dyrbara och antika föremål varav ändast nämnes, nationaldräkter, manskläder, som strutsa tröjor och tenabyxor av blå vadmal, vita långstrumpor (kerussockor) stickade av ulle i utsökta fasoner, samt breda kulörta höskeband med tofsar.

Kvinnokläder, klutar av flera slag, pryddetröjor av ulle i olika mönster och färger, samt lösa prydnader därtill, som striglakors, maljer och silverspännen, samt kjortelar av svart, blå och grön vadmal.

Och fullda kister med dyrbara vävnader som, rödalkan, snårda och rosengångstäckor samt agedyner m. m.

De egde dessutom antika husgerädsaker av tenn och koppar, jemte en gammal myntsamling, stora kopparplåtar och småmynt.

Nämnda saker är troligen i förvar hos någon av deras efterlämnade barn.

(vänd)

Förberedelserna till Julhögtidens började redan i slutet av Oktober med färsläktning å 4-5 stycken lamm.

Gässläkten företogs omkring den 7de November, i regel nedslaktades för eget hushåll omkring 12 st. gäss. (Mårtensafton firades icke)

Lutfisken lades i blött omkring den 12 December.

Svinläkten skedd omkring den 15 December, i regel slaktades 3 st. svin.

Bryggning av öl och dricka företogs därefter, till brygget användes i regel 4 skäpper malt, av egen tillverkning, därav blev omkring 40 kannor godt öl och 20 kannor svagdricka.

Bakning företogs omedelbart därefter, första baket bestod av grovbröd, å omkring 20 stycken, varje grovbröd vägde 18-20 lb.

Andra baket bestod av s.k. sursött bröd å 20 stycken, mjölet därtill var hemmasiktat rågmjöl, som skällats.

Tredje baket bestod ^{av} floorsiktat bröd, omkring 16-18 stycken ^(större) bröd

Fjerde baket bestod av s.k. sött bröd, och utgjorde 10 stycken ^(mindre) bröd samtidigt med detta bakades det omkring 16 stycken små vetebröd.

Sist företogs Julstädningen

Extra Julmat utdelas någon dag före helgen.

Drängarna, fingo vardera, ett fint bröd, och en kokt fårbov.

Ryktaren och Ökarrägen, fingo vardera ett fint bröd, och ett stycke fläsk.

Pigerna, fingo vardera, två fina bröd, och ett stycke fläsk.

Locknens Fattigjon fingo vardera ett fint bröd och ett stycke fläsk.

Häradets trenne Nattmän fingo ^(vardera) ett fint bröd och ett stycke fläsk.

De omnämnda fläsk ransonerna utgordes av färskt fläsk,
på omkring 4. lb vardera.

Lilla Julafton företogs kokning av fyra stycken får-bovar
jemte fläsk och trullspöiser. Måltiden bestod då i regel av,
fläsk, hemmalen senap och potatis, jemte doyyr i grytan.

Julaftonen avslutades arbetet kl. 4 e.m.

Trakteringen, började med kaffe och bröd, omkring kl. 4 e.m.

Kl. 7 på kvällen ordnade man sig vid bordet i storstugan
sålunda, husbondefolket intog plats å kortbänken vid översta
bordändan, far till vänster, och Mor till höger.

Överst å långbänken bak bordet, satt båda tröskemännen, därefter
störstarängen, halvkarlen, Ryktaren och nederst Ökarrägen.

Framför bordet sätto överst tröskemännens kvinnor, därefter
gårdens, trenne döttrar, och sedan, båda pigerna, vid nedersta
bordändan sätto gårdens trenne söner. (fortsättes å nästa ark)

Utom flogenlampan belystes bordet av två hemmastöpta talgljus. Maten bestod, i regel, av fint-bröd, smör, flott, korr, rullpölsa, kokt-fläsk, fäskött, prässöta, rödbitor, hemmalen-senap och lut-fisk. För utdelade snapsarne med korta mållansum, dett goda ölet saknades icke på bordet.

Till sist serverades risgröt och mjölk som äts gemensamt och direkt från faten. gröt-rim förekom icke, ej heller böna i gröten. Samtalet under måltiden rörde sig mest om årets gröda och jordbruket. Efterrätten bestod av klenor.

Kvällen fördes i övrigt med kortspel, kortkonster, prantlekar samt, gissa gåtor och tala paschaser m. m.

På 10-tiden på kvällen serverades kaffe med bröd för kvinnfolken och toddy till männen.

På 11 serverades nattamat som bestod av svinfötter och torr mat. Därefter fingo alla gårdens djur extrafoder.

I alla stugans fyra hörn, hälldes det öl till "godavätta", på vinden sattes gröt och mjölk.

Under Juldagen vore tjennarne i regel fria. Ottesången i kyrkan bevisades rätt flitigt.

Annandagskvällen var dett julfäst för ungdomen, i någon av byns gårdar. Dett var brukligt, att två drängar företog i tur, anordnandet, med att anskaffa nöjesplats, spelman och brännvin m. m. Husbönderna upplåto dänssal frätt vilket gick i tur och ordning å alla byns gårdar.

I regel bjödo husmodren vid tillfället, kaffe med doyp från pigerna, samt brännvinsmat på drängarne.

Varje dräng erlade 40 öre, till spelmanslön och brännvin.

Danserna vore vals, polka, macyrka, svingedans, galloppan, fingerpolka, Kadilj och matenadsdansen, ringdans förekom ändaast litet.

Tredjedagjul, kallades "rumledag", då vore byns drängar fria, till denna dag skulle varje dräng vara försedd med minst ett halvt stopp brännvin. Samlingen skedde på morgonen, med spelman å bestämd plats, sällskapet brökte sedan alla byns gårdar, drängen på stället företrädde foljet in i stugan, där dett halva stoppet tömdes, husmodren bestod brännvinsmaten, brännvinsdansen spelades m. f. stycken.

(vänd)

[Ett stycke lydde sålunda.] 4807

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

4.

Gläs går det till, i år som i fjor,
först syper far, sen syper mor,
sen går det hela laget omkring,
Tjo-faller! Tjo-faller!

sedan börjar vi ånga. Gårdens folk deltog i nöjet,
som varade omkring en halv timme vid varje gård

Stämningen höjdes så småningom, tills de nått sista gården,
då sällskapet på kvällen upplöstes, vid full ånga.

Nyårsafton firades i regel med mera liv, (än julafton)
då var ungdomen utklädd och hälsade på i gårdarne, föregivande
att de vore på friarsträt, samd ville hyra logi, m. m.

Desutom komme Nyårsskytte, med uppräjt, att först
skjuta ut det gamla året, och efter kl. 12 skjuta in det
nya året, nyårsåkan skulle alla deltaga i för att vid övergången
genast kunna skriva det nya året.

Trettonafton, gled mera stillsamt förbi. "Pmut" likaledes.

Alla sön och helgdagar hade ungdomen som förut nämnts
julfester på de mansiges bekostnad, men "Festlagssöndag"
då var det pigornas tur att anordna Festlagsbalen, denna

fäst var mera stämmingsfull, och varade i två dagar, Lördag och Måndag nöjet började båda dagarna redan kl. 2 e.m. och avslutades först kl. 4 på natten, då spelades marsch.

Drängkammaren var i allmänhet ganska bristfälliga, och saknade eldstad, så var förhållandet även i nämndemansgården, men drängarne tröstade sig med, att de varma sängkläder, och brännvin på flaskan samt Teulan på bordet, Teulan bestod av topysocker, som vid inköpet hade vägt omkring $\frac{1}{2}$ Teilo, denna framlades som tilltugg till snapsarne, och blev för varje gång den användes svårare att komma åt, men på samma gång även drygare, det gilde att hålla sig med vassa tender, ty andra verktyg användes icke på detta söta föremålet.

Nämndemansgården egdes efter fadrens död, någon tid, av yngste sonen, han lät under tiden delvis ombygga gården, i böningshuset inseddes, tidsenlig drängkammare med eldstad. Vid renoverandet av rummen kom bisingugnerna och trängde ut de gamle järnugnarna, men dessa blev icke kastade i skrotlögen, de blev istället infällda i murarne

(vänd)

5.

4807

vid sidan om vikingugnen, där ugnspeltarna med sina
bilder pryda murarnes yta.

Den ärsyftade ägaren N. N. dog redan vid 42 års ålder den 27/8. 1916

J. N. G.